

Tezkirelerde Müellifler ve Vasıfları: *Tezkire-i Şuara-yı Âmid* Örneği

Authors And And Qualifications İn Tezkires: *Tezkire-i Şuara-yı Amid* Example

Yalçın UÇAK¹

Hibet DÜŞÜNCELİ²

Çoşkun BULUT³

Muhammmet Masuk TÜRK⁴

Nizam BİÇER⁵

Öz

Klasik Türk edebiyatının kaynak eserlerinden biri de şuara tezkireleridir. Genel olarak klasik Türk edebiyatı alanında eser vermiş müelliflerin hayat hikâyeleri, eserleri ve edebî kişiliklerini konu edinen tezkireler, müellifler hakkında bilgi veren önemli kaynaklardır. Türk edebiyatında tezkire türünün ilk örneği Ali Şîr Nevâî'nin *Mecâlisü'n-Nefâ'is* adlı eseridir. Tezkire geleneği Sehî Bey, Latîfi ve Aşık Çelebî ile devam etmiştir. Bu gelenek, XX. yüzyılda Ali Emîrî'nin *Tezkire-i Şuara-yı Âmid*'i ile varlığını sürdürmüş ve Mahmut Kemal İnal'ın *Son Asır Türk Şairleri* adlı tezkiresiyle sona ermiştir.

Tezkirelerde genel olarak müelliflerin doğum-ölüm yeri ve tarihi, mesleği, edebî kişiliği ve eserlerine yer verilmiştir. Verilen bu bilgiler, kısmen de olsa okuyucuların şair/yazarların hayat hikâyeleri ve edebî kişilikleri hakkında bilgi sahibi olmasına yardımcı olmuştur.

Tezkire müellifleri, tezkirelerde şairler ve yazarlar hakkında bilgi verirken bazen farklı üslupları kullanmışlardır. Bu üslüplardan biri de müellifleri anlatırken kullanılan tavsif cümleleridir. Çalışmamızın konusu, Ali Emîrî'nin *Tezkire-i Şuara-yı Âmid* adlı eserinde müellifler ve vasıfları anlatılırken kullanılan tavsif cümlelerini tespit edip bu cümlelerin dil içi çevirilerini yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ali Emîrî, müellif, klasik Türk edebiyatı, *Tezkire-i Şuara-yı Âmid*.

Abstract

One of the main sources of classical Turkish literature is tezkires. Tezkires, which focus on the life stories, works and literary personalities of the authors who have produced works in the field of classical Turkish literature in general, are important sources providing information about the authors. The first example of tezkire genre in Turkish literature is Ali Şîr Nevâî's *Mecâlisü'n-Nefâ'is*. Tezkire tradition continued with Sehî Bey, Latîfi and Aşık Çelebi. This tradition, XX.

¹ ORCID ID: 0000-0003-4794-364X, Öğretmen, İstiklal İlkokulu, Diyarbakır.

² ORCID ID: 0000-0002-2994-1424, Öğretmen, İstiklal İlkokulu, Diyarbakır.

³ ORCID ID: 0000-0001-6876-1904, Öğretmen, İstiklal İlkokulu, Diyarbakır.

⁴ ORCID ID: 0000-0002-9109-9602, Öğretmen, İstiklal İlkokulu, Diyarbakır.

⁵ ORCID ID: 0000-0002-7891-1053 Öğretmen, Topraktaş Diyarbakır Ticaret Borsası İlkokulu, Diyarbakır.

century, Ali Emîrî'nin Tezkire-i Şuara-yı mid'i and continued with the existence of Mahmut Kemal İnal's last century Turkish poets ended with the thesis.

In the tezkires, the place of birth and death, history, profession, literary personality and works of the authors are given in general. This information, in part, has helped readers to learn about the life stories and literary personalities of poets / writers.

Tezkire authors sometimes used different styles when giving information about poets and writers in tezkires. One of these styles is the recitation sentences used to describe the authors. The subject of our study is to determine the prepositional clauses used in explaining the authors and and Qualifications in Tezkire-i Şuara-yı mid by Ali Emîrî and to make the linguistic translations of these sentences.

Keywords: Ali Emiri, author, classical Turkish literature, Tezkire-i Şuara-yı Amid,

GİRİŞ

Tezkirelerde şair ve eserlerini tavsif eden genel kavramlar vardır. Bu kavramların bir kısmı doğrudan şair/müellifin şahsı ve edebî kişiliği hakkındadır. Ancak tezkirelerde müelliflerin eserleri ve edebî kişiliğini tavsif eden bazı ibareler de vardır. Bu ibareler Filiz Kılıç tarafından ayrıntılı olarak ele alınmıştır⁶. Bu ibarelerden birkaçı anlamlarıyla beraber aşağıda zikredilmiştir. “*Tab'-ı belâgat-şi'âr*” (güzel, belağat yaratılışlı), *'âşıkâne* (aşıkça), *behçet-âmiz* (sevinci, güzelliği içine alan), *sühan-perdâz* (düzgün, güzel söz söyleyen), *tab'-ı sâfi* (temiz yaratılışlı), *sühr-sâz* (büyücü), *dürer-bâr* (inci gibi söz söyleyen), *zâde-i tab'-ı dürer-bâr* (inci gibi söz söyleyen kişilikten doğan), *âb-dâr* (nükteli, zarîf, güzel), *'âlî* (yüce, ulu), *bî-hemât* (benzersiz), *âlem-ârâ* (âlemi, dünyayı süsleyen), *bî-pâyân* (sonsuz, tükenmez), *bî-hadd* (hadsiz, sınırsız), *bî-halel* (eksiksiz), *bî-nazîr* (benzersiz), *bî-bedel* (benzersiz, eşsiz), *çesbân* (lâyık, münâsip), *lâ-nazîr* (eşsiz, benzersiz), *dil-pezîr* (gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği), *dil-firîb* (câzibeli, alımlı), *dil-dâde* (gönül vermiş), *güher-bâr* (cevher yağdıran), *gevher-efşân* (cevher saçan), *ma'nî-dâr* (manalı), *zât-ı velâyet-simât* (velilik, ermişlik sıfatlarına hâiz olan kişi), *eş'âr-ı selâset-şi'âr* (akıcı şiirler), *nâtika-senc-i belâgat* (iyi, güzel sözün söyleme ölçüsü), *şu'arâ-yı asrîniñ güzîdesi* (zamanın şairlerinin seçkini), *'âlim* (çok okumuş, bilgin), *şâ'ir* (şair, ozan), *mutasavvîf* (sofî olan), *zât-ı âlî-kadr* (çok saygıdeğer kişi), *âsâr-ı ra'nâ* (güzel eserler), *me'âl-i 'azâmet-pîrâ* (büyüklüğün göstergesi olan anlam), *kıt'a-yı dil-ârâ-yı yâkût* (yakutun gönül süsleyen kıtası), *dür-dâne-i şehvâr* (iri veya iyi cins inci) gibi ifadeler, tezkirelerde övülmeye layık görülen şahsiyetlerin edebî kişiliği ve eserleri için kullanılmış ve adeta terimsel manalar edinmiş ifadelerdir.

Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid'de de tavsîf örneklerine rastlamak mümkündür. Çalışmamıza konu olan bu eserde tavsif örneklerini iki alt başlık halinde değerlendirmek daha doğru olacaktır⁷.

A) EDEBÎ ESERLERE YAPILAN TAVSİF ÖRNEKLERİ

Edebî eserlere yapılan tavsîf örnekleri bazen doğrudan esere bazen de eserin muhtevasına yapılmıştır. Örnekler aşağıda gösterilmiştir.

⁶ Şair ve eser değerlendirmeleriyle ilgili kavramlar hakkında geniş bilgi için bk. (Kılıç, 1998: 249-300).

⁷ Tezkire-i Şuara-yı Âmid'de tavsif hakkında detaylı bilgi için bk. (Oktay, 2018: 580- 587)

“*Gazel-i belîğ* (fasîh, düzgün gazel), *mutarrâ gazel* (taravetli, tâze gazel), *gazel-i belâgât-pîrâ* (süslü söz söyleyen gazel), *gazel-i dil-güşâ* (gönül açan gazel), *gazeliyyât-ı pesendîde* (beğenilmiş, seçilmiş gazeller), *âsâr-ı bedî'a* (beğenilen ve takdir edilen eserler), *tabî'at-ı şî'rîyyesi merdâne* (şiiresel yaratılışı mertçe), *kasâ'id-i güzîde* (seçkin kasideler), *kasîde-i ğarrâ-yı dil-sûz* (gönül yakan güzel kaside), *metânet-i elfâz* (sözlerin, kelimelerin sağlamlığı), *nazm-ı mevzûn* (vezinli, ölçülü nazm), *âsâr-ı edîbâne* (nazik, zarîf eserler), *âsâr-ı nezîh, zarîf ve latîf* (hoş, güzel ve temiz eserler), *âsâr-ı şîrîn-edâ* (latif edâlî eserler), *eş'âr-ı dil-ârâ* (gönül süsleyen şiirler).

B) EDEBÎ KİŞİLİKLERE YAPILAN TAVSİF ÖRNEKLERİ

Edebî kişiliklere yapılan tavsifler genel olarak müellifin şahsına ve edebiyata yansıyan cihetine yapılmıştır. Örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Sohbetinden doymak gayr-ı kâbil (sohbetine doyum olmaz), *şâ'ir-i belâgat-nümâ* (düzgün olan şair), *bedîha-gûy* (güzel söz söyleyen), *fezâ'il ve kemâlât-ı bî-nihâye* (kematat ve faziletleri sonsuz), *merd-i nîgû-hisâl* (güzel tabiatlı insan), *müteşâ'irîn-i memleketden* (memleketin şairlerinden), *edîb-i kadr-dân* (kadir bilen edip), *merd-i kâmil* (olgun, âlim insan), *gazel-serâ* (gazel meydana getiren), *cidden bir edîb-i lebîb* (gerçekten akıllı bir edip), *muhabbeti samîmâne* (muhabbeti içten), *şâ'ir-i âteş-zebân* (çok dokunaklı söz veya şiir söyleyen şair), *lisân-ı tasavvufa âşînâ bir edîb-i mütemâyiz* (tasavvuf dilini bilmekle kendini gösteren edip), *zât-ı ercümend* (seçkin kişi), *hamiyyet-mend* (hamiyyetli), *zât-ı 'âlî-kadr* (çok saygıdeğer zat), *'ulûm ve kemâlâtda yek-tâ* (ilim ve ahlak güzelliğinde benzersiz), *bir nüktedân-ı rengîn-makâl* (hoş sözlü bir nüktedan), *üdebâdan* (edebiyatçılardan), *üstâd-ı kâmil* (olgun hoca), *etvârı kibârâne* (tavırları nazikçe), *sohbeti zarîfâne* (sohbeti güzel), *şâ'ir-i fasîhü'l-lisân* (düzgün söz söyleyen şair), *sâhib-i dîvân* (divan sahibi), *dil-dâde* (gönül vermiş), (Ali Emîrî Tezkire'sinde tek kadın şair olan Zemzem Hanım'ı da bu tavsiflerle anmıştır.) *'âlîme* (bilgin), *'ârife* (irfan sahibi), *'âbide* (ibadetinde düşkün), *zâhide* (takva sahibi), *veliyye* (ermiş).

Çalışmamızın konusu *Tezire-i Şuara-yı Âmid*'de şairler ve eserlerine yapılan tavsifler olması hasebiyle klasik Türk edebiyatında yazılan tezkirelerde Diyarbakırlı müelliflere yapılan tavsiflerin tespiti elbette önemlidir.

Klasik Türk edebiyatı sahasında yazılmış bütün tezkirelerde ihtivâ edilen şairlerin edebî kişiliği ve eserleri hakkında olumlu/olumsuz bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak tezkirelerde ele alınan müelliflerin edebî kişilikleri hakkında yapılan değerlendirmeler genel olarak olumlu yönde olmuştur. Klasik Türk edebiyatı sahasında kaleme alınan tezkirelerde Diyarbakırlı şairleri ve eserlerini tavsif eden örnek cümleler aşağıda gösterilmiştir.

XVI. asır tezkirecilerinden biri olan Sehî Bey, *Heşt-Behişt* adlı eserinde Diyarbakırlı Halîlî'yi edebî açıdan "*sözleri sūfiyâne ve eş'ârı meşâyihâne* (sözleri tasavvufla ilgili, ve şiirleri şeyhler gibi) (İpekten, Kut, vd., 2017: 83)" sözleriyle değerlendirmiştir.

XVI. asır tezkirecilerinden *Gülşen-i Şu'arâ*'nın müellifi olan Ahdî, Diyarbakırlı Ülfetî'den kişilik olarak "*cevân-ı bî-bâk, rind-i sîne-çâk, mâh-rüyânla âlüfte, 'âşık-pîşe, sâhib-endîşe* (korkusuz genç, yüreği yaralı kalender, yüzü ay gibi güzel olanlara alışıktır, aşkı huy edinmiş, temkinli)" şeklinde; edebî olarak "*eş'âr-ı belîğ-i pâki, makbûl-i şu'arâdır* (temiz düzgün şiirleri, şairler tarafından kabul görmüştür.) (Solmaz, 2005: 207)" sözleriyle bahsetmiştir.

Aynı şekilde XVI. yüzyıl tezkire müelliflerinden Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ* adlı eserinde Şair Tufeylî'yi kişilik olarak "*zihni müstakîm ve tab'-ı selîme kâdir ve fînûnda mâhir* (akıllı ve sağlam bir kişiliğe sahip, fen ve sanatta becerikli)"; edebî olarak bir gazelinden hareketle "*ol şîrîn-kelimât bu gazeli tesvîd idüp* (o tatlı sözlü, bu gazeli yazıp) (Solmaz, 2018: 209)" şeklinde değerlendirmiştir.

XVI. yüzyıl tezkire müelliflerinden Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ* adlı eserinde ömrünün büyük bir bölümünü Diyarbakır'da geçiren Semendireli Sünnî'den edebî olarak "*hakkâ ki kelimâtı bed ve eş'ârı lâyıık-ı inkâr u redd degildir.* (doğrusu kelimeleri kötü ve şiirleri red ve inkara layık değildir.)" (Sungurhan, 2017a: 448)" şeklinde bahs etmiştir.

XVI. yüzyıl tezkire yazarlarından Beyânî, *Tezkiretü'ş-şu'arâ* adlı eserinde Diyarbakır'da müderrislik de yapmış olan Mîrzâ Mahdûm'un edebî şahsiyetinden bahsederken "*Türkî eş'ârla mûmâreseti olmamak ile Türkî nazma himmet itmemişdür. Lâkin Fârisî mükemmel Dîvân'ı ve latîf muhayyel eş'ârı vardır* (Türkçe şiirlere yatkın olmadığı için Türkçe manzumelere yönelmemiştir. Ancak Farsça mükemmel bir Dîvân'ı hayale dâir güzel şiirleri vardır.)" (Sungurhan, 2017b: 196)" ifadelerini kullanmıştır.

XVI. Yüzyıl tezkire müelliflerinden Âşık Çelebi, *Meşâ'irü'ş-şu'arâ* adlı eserinde uzun bir süre Diyarbakır'da ikamet etmiş olan Şair Vahyî-i Evvel'i edebî üslûp olarak "*ol diyâr ehlinüñ edâ vü istilâhı eş'ârında zâhirdür* (o kişinin üslûbu şiirlerinde belirgindir) (Kılıç, 2018: 240)" ifadesi dikkate şayandır.

XVII. Asır tezkire yazarlarından Riyâzî, *Riyâzü'ş-şu'arâ* adlı eserinde Diyarbakırlı şair Kâmî'yi edebî olarak "*hoş-âyende inşâsı ve kabûle kâbil nazm-ı dil-güşâsı vardır* (mensur metinleri hoş, manzum eserleri de kayda değer gönül açııcıdır.)" (Açıkgöz, 2017: 276)" ifadelerini kullanmıştır.

XVIII. Asrın tezkirecilerinden Râmiz, *Âdâb-ı Zurafâ* adlı eserinde Diyarbakırlı Ali Emîrî'yi kişilik olarak "*tüccâr-ı zü'l-iktidârdan bir zât-ı celîlü'l-mikdâr olup...* (iktidar sahibi, değeri büyük bir zat olup...)" ifadeleriyle; edebî olarak "*tahsîl-i emti'a-i ma'rîfet idüip sük-ı hünerde kâlâ-yı zer-beft-i girân-kıymeti miyâne-i hvâcegiyân-ı bendergâh-ı dâniş ü kemâlde tamga-zen-i dest-i rağbet olmuş emîrül-kelâm, yesâr-ı 'irfânı zâhir bir şâ'ir-i be-nâm idi* (ilim tahsil ettikten sonra marifet çarşısında önemli ilimleri elde etmiş, ilim ve marifet merkezindeki hocalar arasında rağbet görmüş önemli ve şöhretli bir şairdir) (Erdem, 1994: 11)" sözleriyle değerlendirmiştir.

XIX. yüzyıl tezkirecilerinden Şefkat, *Tezkire-i Şu'arâ* adlı eserinde Şair Hâmî'yi "*İsmi Ahmed'dir. Maskat-ı re'si Âmid'dir. Dervîş Âgâh merhûmdan okumuşdur. Köprülü-zâde 'Abdu'llâh Paşa merhûma dîvân efendisi olmuşdur* (Adı Ahmet'tir. Doğum yeri Diyarbakır'dır. Dervîş Âgâh'ın yanında okumuştur. Merhum Köprülü-zâde Abdullah Paşa'ya divan efendisi olmuştur.)" (Kılıç, 2017: 86)" sözleriyle değerlendirmiştir.

XIX. yüzyıl tezkirecilerinden Mehmed Tevfik, *Kâfile-i Şu'arâ* adlı eserinde şair Hâşim'i edebî olarak "*Ulûm-ı Arabiyye'de fâ'ikü'l-akrân ve fînûn-ı sâ'irede müşârün bi'l-benân ve şî'r ü inşâda nâdire-i 'asrı oldukları ba'zı tabakâtda görülmüşdür* (Arabî ilimlerde akranlarından üstün, başka ilimlerde parmakla gösterilir, şiir ve düz yazıda döneminde benzeri bulunmadığı bazı tabakalarca görülmüştür) (Koncu, Çakır, 2017: 182)" ifadelerine yer verilmiştir.

1. TEZKİRE-İ ŞUARA-YI ÂMİD'DE YAPILAN TAVSİF ÖRNEKLERİ

Ali Emîrî, *Tezkire-i Şuara-yı Âmid* adlı eserinde adları veya mahlasları zikredilen şair/müellifleri doğduğu yerden doğum-ölüm tarihlerine, aldığı eğitimden bildiği dillere, anne-babasının mesleğinden karakter yapılarına, şairlerin edebî kişiliğinden eserlerine kadar birçok konuda tavsif etmiştir. Çalışmamızın çerçevesi ise *Tezkire-i Şuara-yı Âmid*'de geçen 79 müelliften 50 küsur tanesini kapsamaktadır. Çalışmamızın amacı şairleri meslek, neseb, kahramanlık, kişilik, meşreb edebî ve özgeçmişleri açıdan tavsif eden cümleleri incelemektir. Aşağıda verilen örnekler 2014 yılında Doç. Dr. İdris Kadioğlu tarafından hazırlanan *Tezkire-i Şuara-yı Âmid* adlı eserden alınmış ve eser "TŞA" harfleriyle kısaltılmıştır.

1.1. MESLEKLERİ İTİBÂRİYLE TAVSİF EDİLEN MÜELLİFLER

Tezkire-i Şuara-yı Âmid'de bazı müelliflerin hayat hikayeleri meslekleri üzerinden şekillenmiştir. Kimi vali, kimisi hattat ve müzisyen olmak üzere müellifler, meslekleriyle tavsîf edilmişlerdir. Örnekler aşağıda -başta açıklamaları verilmek üzere- gösterilmiştir:

1. **ES'AD PAŞA**, *Tezkire*'de müellif, Esad Paşa'yı "Memleketimizde vefat eden ulu, şerefli valilelerindendir" cümlesiyle anlatılmıştır. Konu ile ilgili *Tezkire*'den yapılan alıntı ise şöyledir. "**Memleketimizde vefât eden vülât-ı kirâmdandır.**" (TŞA: s. 39)

2. **HÂMİD**, Ali Emîrî Hâmid mahlaslı müellifi, "Adı Halîl'dir. 1767 yılında doğmuştur. Baba ve dedeleri memleketin güzel lakaplı katiplerinden olup babası Osman Efendi gümrük katibi ve ecdadı bazı büyük valilerin divan katipleri idiler. Halîl Hâmid Efendi, çocukluk yıllarında gayet sağlam ve dikkat çekici güzellikte bir kabiliyete sahipti. Karşısına aldığı her güzel yazının aynısını yazardı. Her iki yazıyı görenler, hangisinin asıl hangisinin taklit olduğunu fark etmezlerdi. Aynı şekilde ünlü kimselerin sülûs ve nesh hatlarını karşısına alarak makas ile aynısını keserdi. Daha sonra bir levha üzerine yapıştırıp süsleyerek güzel levhalar meydana getirirdi." Anlamına gelebilecek cümlelerle anlatılmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî'nin orijinal ifâdeleri aşağıda zikredilmiştir.

"**Nâm-ı emcedleri Halîl'dir. 1767 hudûdunda dîde-güşâ-yı 'âlem-i şühûd olmuştur. Âbâ vü ecdâdı küttâb-ı mahâsin-elkâb-ı memlekette olup pederi 'Osmân Efendi gümrük kâtibi ve cedd-i 'âlîleri ba'zı vülât-ı kirâmîñ dîvân kâtibi idi. Müşârun-ileyh Halîl Hâmid Efendi âvân-ı sabâvetinde kudret-i fâtıranîñ bahş eylediği gâyet metîn ve câlib-i nazar-ı tahsîn bir istî'dâda mâlik idi. Hangi güzel bir yazıyı karşısına almış olsa aynını yazardı. Bir hâlde ki her iki yazıyı görenler birbirinden tefrîk edemeyip hangisi asıl ve hangisi taklîd olduğunu bilemezlerdi. Kezâlik meşâhîrîñ sülûs ve nesh hatlarını karşısına alarak mîkrâz ile 'aynını kırkardı. Soñra bir levha üzerine yapıştırıp tezhîb ve tezyîn ederek elvâh-ı nefîseden ma'dûd olurdu.**" (TŞA: s. 219)

3. **ÇÂKERÎ**, Müellif mezkur eserde Çâkerî'yi "Nazm alanında olduğu gibi cilt ve tezhip sanatının dahi tek üstadıdır." anlamına gelebilecek cümlesiyle anlatılmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî'nin sözleri ise şunlardır. "**Fenn-i nazmda olduğu gibi san'at-ı teclîd ve tezhîbde dahi üstâd-ı yek-tâ idi.**" (TŞA: s. 160)

4. **HAMDÎ**, *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*'de Hamdî adı veya mahlasıyla geçen 2. müelliftir. Ali Emîrî Hamdî adlı müellifi "Mektep muallimliğiyle vaktini geçiren memleketin edebiyatçılarından çok saygıdeğer birisidir. Keten helvâ yapımında gayet usta olduğundan kış mevsiminde önemli tatil günlerinde memleketin ileri gelenlerinin evlerine davet edilirdi. Geceleri hangi dostunun evine sohbet için giderse hemen bal, yağ, un ve diğer gerekli malzemeler hazırlanarak helva pişirmeye başlardı. Kendisi gayet zarîf ve hoş-sohbet bir kişi olduğu için 'Yaz mevsiminin gerçi bahçe ve ova keyfi var, soğuk vaktin de helva sohbeti var' manasına gelen şiirler söyler ve bu esnâda çeşitli latifeli sohbetler meydana gelirdi" anlamını ihtiva eden cümlelerle anlatılmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî'nin ibareleri aşağıda gösterilmiştir.

"**Mekteb mu'allimliğiyle imrâr-ı vakt ü hâl eder üdebâ-yı memlekette bir zât-ı 'âlî-kadr idi. "Keten helvâ" i'mâlinde gâyet mâhir olduğundan kış mevsiminde, ele girmez ta'tîl günleri ekâbir hânesine da'vet olunurdu. Geceleri hangi ihvânîñ hânesine musâhabet için teveccüh ederse der-hâl bal, yağ, dakîk ve âlât ü edevât ihzâr olunarak helvâ tabhına başlanırdı. Kendisi gâyet zarîf ve sohbeti latîf bir zât olduğundan;**

Mevsim-i sayfiñ eğerçi gülşen ü sahrâsı var

Vakt-i sermânîñ da lâkin sohbet-i helvâsı var

beyti gibi makâma münâsib neşîdeler okunur ve envâ‘-ı musâhabeler mülâtefeler vuku‘ bulurdu.” (TŞA: s. 287)

5. RÂ‘İF, Ali Emîrî *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de geçen Râif adlı müellifi “Memleketin ileri gelenlerinden Feyzullah Râif Efendi’dir. Kâtibî-zâde müftüsü unvanıyla bilinir. 1832 yılında doğdu. Muhterem üstadımız Hafız Muhammed Şabân Kâmî hazretlerinden ders aldı. Muhtelif hatlarda doğal bir kabiliyete sahiptir ki tarifi mümkün değildir. Hangi kıymetli yazıya baksa aynısını taklit ettiği için aslı ile taklit olunan yazı birbirinden ayırt edilmezdi. Bu Allah vergisi kabiliyeti çalışmayla elde ettiği için on iki hattan icazet aldı. Özellikle de rika hattında dünyada şöhret sahibi oldu” anlamına gelebilecek cümlelerle tarif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin kaleminden aşağıdaki cümleler nakl olunmuştur.

“Mütehâyîzân-ı memlekette Feyzu’llâh Râif Efendi hazretleridir. “Müftî-i Kâtibî-zâde” ‘unvânıyla müte‘ârifdir. 1832 senesinde dünyaya geldi. Üstâd-ı ekremimiz Hâfız Muhammed Şa‘bân Kâmî Efendi hazretlerinden tahsîl-i ma‘ârif ü kemâlât etmiştir.

Hutût-ı mütenevvi‘ada bir mevhibe-i tabî‘ate mâliktir ki, ta‘rîfi gayr-ı kâbidir. Hangi kıymetdâr yazıya baksa derhâl ‘aynını taklîd eder, bir sûrette ki, nazar edenler hangisi aslı ve hangisi taklîd olduğunu tefrîk edemezler.

Şu isti‘dâd-ı Hudâ-dâdı sa‘y ü gayretle istikbâl eylediğinden az bir müddet zarfında hutût-ı isnâ‘aşereden ahz-ı icâzet eyledi. Hele hatt-ı rik‘ada hakîkâten nevâdir-i dünyâdan oldu.” (TŞA: s. 369)

6. ÂHÛ, mezkûr *Tezkire*’de Ali Emîrî Âhû mahlaslı şairi “Şehrimizin şarkı söyleyen üstadlarındandır. Karaoğlu unvanıyla bilinirdi. Sesi gayet güzel olması hasebiyle ilk zamanlarda mûsikî ilminin teori ve pratikinde eğitim almaya gayret gösterdi. Kabiliyetleriyle kısa sürede yaşadığı asırda kendi alanının güzidesi oldu.” Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ifadeleri ise şöyledir. **“Şehrimiziñ esâtize-i hânendegânındandır. Karaoğlu ‘unvânıyla müte‘ârif idi. Sadâsı gâyet latîf olmak hasebiyle evâ‘il-i hâlinde fenn-i bedî‘-i sürûduñ ‘ilmî ve ‘amelîsinde ta‘allüme ihtimâm eyledi. İmdâd-ı isti‘dâd ve îcâb-ı kabiliyyet-i mâderzâd ile az zamânda gülşen-i edvârîñ bir bülbül-i nağme-tırâzı oldu.”** (TŞA: s. 146)

1.2. NESEBLERİ İTİBÂRİYLE TAVSİF EDİLEN MÜELLİFLER

Ali Emîrî’nin eserinde bazı müellifler, nesil ve soyları cihetiyle tavsîf edilmişlerdir. Örnekler açıklamalarıyla beraber aşağıda gösterilmiştir:

1. EDHEM, Mezkûr *Tezkire*’de Ali Emîrî, Edhem hakkında “Memleketin büyük ailelerinden zamanın Nef‘î’si olan Kâdî-zâde, merhûm Mustafa Tâlib Efendi’nin oğludur.” Açıklamasını yapmıştır. Konu ile ilgili *Tezkire*’de geçen ibâreler aşağıda gösterilmiştir.

“Hânedân-ı memlekette Nef‘î-i zamân Kâdî-zâde âti‘t-terceme Mustafâ Tâlib Efendi merhûmuñ mahdûmudur.” (TŞA: s. 38)

2. CEHDÎ, Ali Emîrî, *Cehdî*’yi “Ulu adı İbrahim’dir. Şehrimizin çok bereketli seyyidlerinden ve güzel sıfatlı erdemli kişilerinden eski müftü merhum Seyyid Kasım Efendi’nin çok saygıdeğer torunudur.”, “Sahip olduğu fen ve yüksek kemalattan ziyâde şiir yazma hususunda da tam bir üstattır. Önceki eserler hakkında detaylı araştırması ve devrin şairleriyle şiir söyleşileri fazla olduğu gibi sonradan gelen edipler dahi (onun) hoş eserlerini zevkle okumuşlardır.” Şeklinde tavsif etmiştir. Konu mezkûr *Tezkire*’de şöyle geçmektedir. **“İsm-i ‘âlileri İbrâhîm’dir. Şehrimiziñ sâdât-ı kesîrü’l-berekât ve fuzalâ-yı mahâsin-sıfâtından müftî-i esbak Seyyid Kâsım Efendi merhûmuñ hafîd-i ‘âlî-kadridir.” “Hâ‘iz olduğu aksâm-ı fûnûn ve kemâlât-ı ‘âliyyeden fazla inşâd-ı eş‘âr husûsunda dahi üstâd-ı kâmidir. Âsâr-ı eslâf hakkındaki tettebbu‘u ve zamânı şu‘arâsıyla müşâ‘aresi kesîr**

olduğu gibi üdebâ-yı ahlâf dahi âsâr-ı ceyyidesini meşk-i kemâlât ittihâz etmişlerdi.” (TŞA: s. 193)

3. HAFİD PAŞA, Ali Emîrî, Hafid Paşa’yı, “Osmanlı Devleti’nin büyük vezirlerinden şeyh-zâde (şeyhin oğlu) şöhretiyle meşhur, belâgatlı yazılmış bir divana sahip merhum İbrahim Paşa’dır. Kamillerin en büyüğü Şeyh Yûsuf Velî hazretlerinin çok saygıdeğer torunu olduğu için gönlü süsleyen şiirlerini Hafid mahlasıyla yazmıştır.” Anlamına gelebilecek cümlelerle anlatmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ibareleri aşağıda gösterilmiştir.

“Vüzerâ-yı ‘izâm-ı Devlet-i ‘Âliyye’den şeyh-zâde şöhretiyle be-nâm sâhib-dîvân-ı belâgat-‘unvân İbrâhîm Paşa merhûmdur. Fahrü’l-kâmilîn Şeyh Yûsuf Velî hazretleriniñ hafid-i ‘âlî-kadri olduğundan eş‘âr-ı dil-ârâsını (Hafid) imzâsıyla tezyîn eylerdi.” (TŞA: s. 258)

4. ZİHNÎ, Ali Emîrî, Zihnî’yi “Memleketin asîl insanlarından merhûm Sâlih Ağa’nın torunu ve Hacı Osmân Ağa’nın oğlu, dostlarımızdan Zülfikâr Zihnî Efendi’dir. 1809 yılında dünyaya gelen hattatların üstadı Muhammed Dervîş Efendi’nin dahi anne tarafından torunlarındanır.

1858 yılı zilhicce ayının onuncu gecesinde doğmuştur. Bazı ilkokullarda ilmini tamamladıktan sonra dedeleri Muhammed Dervîş Efendi’nin hat ilminde öğrencilerinin tabî olduğu hocası Hafız Muhammed Şaban Kâmî hazretlerinin dershanesinde kemâlata medâr bazı dersler almıştır. Şiir ve düzyazı ilmine vakıf olmakla berâber eski ve asrının şairleriyle münazara ve şiir yarışına girişleri olmuştur.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tavsif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin orijinal cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“Hânedân-ı memleketten merhûm Sâlih Ağa hafidi ve Hacı ‘Osmân Ağa’nın mahdûmu, ihvânımızdan Zülfikâr Zihnî Efendi’dir. 1809 senesinde ‘âzim-i ziyâfet-hâne-i melekût olan üstâdü’l-hattâtîn-i meşhûr Muhammed Dervîş Efendi’niñ dahi vâlîde cihetinden ahfâdındandır.

1858 senesi zi’l-hiccesiniñ onuncu günü ‘ıdgâh-ı cihâna vâsıl olmuştur. Ba’zı mekâtib-i sıbyâniyyede tahsîl-i mukaddemât eyledikten sonra cedleri Muhammed Dervîş Efendi merhûmuñ ‘ilm-i hatta kıdve-i tilmîzânından olan üstâd-ı muhteremimiz Hâfız Muhammed Şa’bân Kâmî Efendi hazretleriniñ ders-hâne-i ta’lîminde ahz-ı kemâlâta bezl-i nakdîne-i ihtimâm etmiştir. Fünûn-ı şi’r ü inşâyâ intisâbı olmakla berâber şu‘arâ-yı eslâf ve mu’âsırın ile münâzara ve müşâ‘aresi vardır.” (TŞA: s. 366)

5. RÂİF, *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de müellif, Râif’i, “Yiğitliğiyle bilinen gâzî İskender Paşa soyundan ve memleketin ileri gelenlerinden rahmetli Hacı Ali Bey’in oğlu Yûsuf Râif Beyefendi’dir. Bütün ataları büyük zatların soyundan oldukları gibi Râif de hayatının ilk yıllarında gerekli ilmi alarak şehrimizin edebiyatçıları mesleğine dahil olmuştur.” Vasıflarıyla tavsif edilmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ibareleri aşağıda gösterilmiştir.

“Gâzî-i şecâ‘at-pîrâ sâbıku’t-terceme İskender Paşa hânedânından ve vücûh-ı memleketten (Hacı ‘Alî Bey) merhûmuñ ferzend-i ‘azîzi Yûsuf Râif Beyefendi’dir. Âbâ ve ecdâdı ser-â-pâ hasîb ve nesîb-i zevât-ı ‘aliyyeden oldukları gibi mîr-i müşârun-ileyh dahi evâ’il-i hâlinde tahsîl-i hünere ve ma‘ârif ederek şehrimiziñ üdebâsı silkine dâhil olmuştur.” (TŞA: s. 373)

1.3. EDEBÎ KİŞİLİKLERİ İTİBÂRIYLA TAVSİF EDİLEN MÜELLİFLER

Tezkire-i Şuara-yı Âmid’de bazı müellifler şiir, inşa kabiliyeti ve edebî becerileri yönünden tavsîf edilmişlerdir. Örnekler aşağıda gösterilmiştir:

1. **EDİB**, Ali Emîrî Tezkire'sinde Edîb mahlaslı müellifi, "İlim ve kültürde dostlarının ileri geleni, şiir ve düz yazıda dünyanın en iyi araştıran üstadı" sıfatlarıyla tavsif etmiştir. Tezkire'de konu ile ilgili cümleler aşağıda zikredilmiştir.

"İlm ü 'irfânda ser-âmed-i ihvân, şi'r ü inşâda üstâd-ı mû-şikâf-ı cihân idi." (TŞA: s. 39)

2. **ÜLFETÎ**, Ali Emîrî, Ülfetî'yi "Hayatının ilk yıllarında kemalata dair ilmi tahsil etmekte az vakitte hissesini alabilen ve yaşıtlarına göre ilerlemede hüner sahibi olmuştur. Fazl ve kemal cevherine bir de ilim nûrunu ekleyerek Arap fasihlerinin birçok şiirini Acem ediplerinin birçok eserlerini okumuştur. Fıkra ve hikâyelerin önemli bir fihristi olmuştur." Cümleleriyle tanıtmıştır. Konu ile ilgili Tezkire'den yapılan alıntı aşağıda gösterilmiştir. **"Evâ'il-i hâlinde tahsîl-i bizâ'a-i kemâlâta hasr-ı enfâs eylediğinden az vakitte behrev ve emsâl ü akrânına nisbetle sebk almada sâhib-hüner olmuştur. Hilye-i fazl ü kemâline bir de nûr-ı 'irfân 'ilâve ederek füsehâ-yı 'Arab'ın birçok eş'ârını ve üdebâ-yı 'Acem'in bir hayli âsârını hazîne-i vicdânına cem' ü iddihâr eyledi. Hele nevâdir-i mutâyebât ve cevâhir-i muhâderâtın bir fihris-i kıymetdârı oldu."** (TŞA: s. 60)

3. **EMİRÎ**, Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid'de Emîrî'yi "Sana sığınan edebiyat kalemini güzel idare etmekte seçkin, ilim ve kültür ile meşhur oldu. Hem âlimler hem edebiyatçılar için övünme sebebi olacak bir yere sahipti. Memurluğa heves etmedi. Seyyidlik şerefiyle yüksek olan makamı, yaradılışındaki kültür ve kahramanlıkla da süslendiğinden büyük valilerin en yakınındaki insan ve memleketimize gelen komutan paşaların arkadaşı olarak pek uzun ömrüyle mutlu oldu." Cümleleriyle tanıtmıştır. Konu mezkûr Tezkire'de şu şekilde geçmektedir. **"Dest-i iktidârına sığınan hâme-i edebi hüsn-i idâre ile mümtâz ve 'ilm ü 'irfân ile ma'rûf oldu. Hem 'ulemâ hem üdebâ için medâr-ı iftihâr olacak bir mevki tuttu. Me'mûriyyete heves etmedi. Şeref-i siyâdetle zâten 'âlî olan ka'b-ı celîli tab'ındaki 'irfân ve celâletle de tezeyyün eylediğinden vülât-ı 'izâmın musâhib ü müsteşârı ve memleketimize gelen serdâr paşaların nedîm ü mahremi olarak atvel-i 'ömr ile kâm-yâb oldu."** (TŞA: s. 75)

4. **SÂNÎ**, Sâni, Tezkire-i Şuarâ-yı Amid'de "Kemalat harikaları, hikâye parıltıları ile seçkin olan fâzıllardandı. İnşâ alanında İbnü'l-Amîd ve Vatvât-ı Reşîd derecesine ulaşmıştı. Sorulan bir kelimenin aslı ve kökeni hakkında derhal Arap şiirlerinden yüzlerce delil getirir ve bir sözlüğün kullanma kaideleri hakkında edebî eserlerden binlerce bürhan (delil) ortaya koyardı." Cümleleriyle tarif edilmiştir. Konu ile ilgili mezkûr Tezkire'de ise şu cümleler geçmektedir. **"Havârik-ı kemâlât ve bevârik-ı muhâdarât ile mümtâz olan fuzalâdan idi. Hele cevâhir-i inşâ-yı sihr-ârâda İbnü'l-'Amîd ve Vatvât-ı Reşîd derecesine vâsil idi. Su'âl edilen bir kelimenin aslı ve istikâkı hakkında ân-ı vâhidde eş'âr-ı 'Arâbdan yüzlerle delîl getirir ve bir lûgatiñ kavâ'id-i isti'mâli emrinde âsâr-ı edebden berâhin-i kesîre îrâd ve îrâ'e eylerdi."** (TŞA: s. 158)

5. **CELÂL PAŞA**, Ali Emîrî, Celal Paşa'yı, "Allah vergisi olan kerâmetiyle az zaman içinde çeşitli dallarda yaptığı ilim tahsili ile amacına kavuştu. O kadar Arap ve Acem şiirlerini ezberledi ki edebiyat meclislerinde birdenbire bu durumun farkına varanlar, Celal Paşa'yı Arab'ın Sahbân ve Ferezdâk'ı ile 'Acem'in Selmân u 'Amâk'ından fark edemediler." Manasına gelebilecek cümlelerle tavsif etmiştir. Müellifin Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid'deki tavsif halî ise şöyledir. **"İsti'dâd-ı Hudâ-dâdına inzimâm eden kerâmet-i sa'y ve ictihâd-ı müşârun-ileyhi az vakit içinde tahsîl-i 'ulûm ve tekâmîl-i fezâ'il-i mantûk ve mefhûm ile ber-murâd eyledi. Ol kadar eş'âr-ı 'Arab ve 'Acem'i nakş-ı tîrâz-ı hâfıza eyledi ki mecâlis-i edebiyede onu birden bire müşâhede edenler 'Arab'ın Sahbân u Ferezdâk'ı veya 'Acem'in Selmân u 'Amâk'ı zann ederlerdi."** (TŞA: s. 174)

6. **CIVÂN**, Ali Emîrî, Civân adlı veya mahlaslı müellifi, "Hacı Civan lakabıyla ünlü zamanımızın saz şairlerindedir. Kahvehanelerde muamma, bilmeceler tertip eden ve millî dil

üzerine söz söyleyen ümmî şairlerin ileri gelenlerindedir. Edebiyatın birçok alanında sade ve kulağa hoş gelen bir üslûpla eserler kaleme almıştır. Alanın birçok ileri geleni Civân'ın güzel yazılmış gazellerinden istifade etmiştir.” Manasına gelebilecek cümlelerle tavsif etmiştir. Konu mezkûr Tezkire’de şöyle ele alınmaktadır. “**Hâcî Civân lakabıyla be-nâm, zamânımız sâz şâ’irlerindedir. Kahvehânelerde mu‘ammâ, lügâz tertîb eden ve lisân-ı millî üzre söz söyleyen ümmî şu‘arâmızın ser-âmedânındandır. Tecnîs, mânî, mâye, koşma ta‘bîr olunan vâdîlerde tekellüften müberrâ ve sâde sözlerinin ekserîsi hoş-âyendedir. Bir haylî üstâd sözlerini nakş-ı sahâyif-i mahfûzât eylediğinden oldukça üstâdâne gazelleri de câ-be-câ işitilip görülmektedir.** (TŞA: s. 188)

7. HÂLETÎ, *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de Hâletî, mahlaslı müellif, “Seyyid Muhammed Hâletî Çelebî, 1553 yılında doğdu. Henüz çok genç iken birçok ilmi tamamlamış ve gönül açan şiirleri yazmaya muvaffak olmuştur. Arif ve şairlerle vaktini geçirirdi. Ömer Arşî Çelebî’nin saff-ı evvel sohbet arkadaşlarındandı. Baba, ecdad ve zamanının şairlerinin şiir divanlarını inceden inceye araştırır ve bu şiirlere nazire yazardı. Muhammed Hâletî Çelebî, dervişler ve müridlerin nazarlarını üzerine çekmeyi başarmıştır.” Manasına gelebilecek sanat bir üslûpla anlatılmıştır. Konu ile ilgili mezkur Tezkire’de geçen orijinal ibareler aşağıda gösterilmiştir. “**Seyyid Muhammed Hâletî Çelebî 1553 hudûdunda kitâb-ı kâ’inâta sebt-i kelime-i vücûd eyledi. Henüz pek genç iken tekmîl-i ‘ilm-i zâhir u bâtın etmiş ve eş‘âr-ı dil-güşâ tanzîmine mâlik bulunmuş idi. Münâdimi ‘urefâ, musâhibi şu‘arâ olarak imrâr-ı eyyâm eylerdi. Pederlerinden müstahlef Manisalı Şuhûdî Çelebî’niñ birâder-zâdesi edîb-i lebîb ‘Ömer ‘Arşî Çelebî birinci musâhiblerinden idi. Âbâ ve ecdâdınıñ ve şu‘arâ-yı zamânınıñ divân-ı eş‘ârını fikr-i ‘amîk ile mütâla‘a eyler, nazîreler yazardı. Dervîşân ve mürîdânınıñ ekser nazarları müşârun ileyh Muhammed Hâletî Çelebî’ye ma‘tûf idi.**” (TŞA: s. 209)

8. HÂMÎ, Şair Ali Emîrî tarafından “Osmanlı şairleri içinde yüksek bir makama erişen Hâmî, ne yazık ki kendi zamanında yazılan eserlerin hiçbirinde ismi zikr edilmemiştir.” Anlamına gelebilecek cümlelerle anlatılmıştır. Orijinal cümleler aşağıda gösterilmiştir. “**Şu‘arâ-yı ‘Osmâniyye içinde bir mevki-i bülend-iştihâr ihrâz eden Hâmî, hayfâ ki zamân-ı hayâtında terceme-i ahvâl nâmına eydâna konulan eserleriñ hiçbirinde dâhil değildir.**” (TŞA: s. 220)

9. HİCÂZÎ, Ali Emîrî Hicâzî’yi “Adı Ahmed, doğum yeri meşhur Diyarbakır’dır. Huyu güzel, sohbeti hoş, meclisin süsü, eğlence ve şakalaşmada, -özellikle- tavla ve satrançta tam ehil olduğunun dışında müzik ve tarihte de önemli bir yere sahipti. Sofilik yolunu tercih eden Hicâzî, birçok güzel tevhid ile sanatlı ve benzersiz dörtlükler yazarak bestelemiştir.” Manalarını ihtiva eden cümlelerle özetlemiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin orijinal cümleleri aşağıda gösterilmiştir. “**Nâmı Ahmed, mevlidi şeh-i şehîr-i Âmid’dir. Tab‘ı zarîf ve musâhabeti latîf, meclis-ârâ ve mülâ‘abe ve mülâtafede husûsan nerd ü şatrançda sâhib-i yed-i tûlâ olduğundan başka, mûsikîde Fisagorese-i Sâni ve târîhde bî-müdânî imişler. Silk-i celîl-i sûfiyyeye sâlik olarak birçok mü‘essir tevhîdler ve musanna‘ ve bî-bedel murabba‘lar inşâd ederek bestelemişlerdir.**” (TŞA: s. 220)

10. HASRETÎ, *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de geçen bir başka müellif de Hasretî’dir. Tezkire’de müellif, “Yazma gücünden nasibi olmadığı halde Allah vergisi olarak vezinli gazeller ortaya koyabilen memleketin şairlerindedir. Hâlâ şöretini milletin dilinde devam ettirmeye sebep birçok eseri edebiyatçıların yanında saklıdır. 1776 yılında doğdu. İlk zamanlarda kahvehane çiraklığıyla hayatını geçirmişti. Henüz gençliğin ilk yıllarında iken nükteli sözler söyleyip herkesin dikkatini çekerdi.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tavsif edilmiştir. Müellifin orijinal ibareleri aşağıda zikredilmiştir. “**Kudret-i kitâbetten bî-behre olduğu hâlde bir lutf-ı Hudâ-dâd olarak tab‘atinden mevzûn gazeller zuhûr eden müteşâ‘irîn-i memlekettendir. Hâlâ nâmını elsine-i ‘âlemde yâd ettirmeğe bâdî bir hayli âsârı mahfûz-**

ı mecâmi'-i üdebâdır. 1776 hudûdunda tevellüd eyledi. Evâ'il-i hâlinde kahve-hâneler ıraklııyla imrâr-ı evkât eylemiş idi. Henüz ‘unfuvân-ı civânîde iken nûkteli sözler söyler, herkesiñ dikkatini celb eylerdi.” (TŞA: s. 250)

11. REFİK, Ali Emîrî, Refik adlı müellifi “Muhterem hocamız Hâfız Muhammed Şabân Kâmî Efendi hazretlerinin gençliğinde kullandığı mahlastır. Yirmi beş yaşına kadar şiirlerini Refik mahlasıyla, yirmi beşten sonraki şiirlerini Kâmî mahlasını kullanarak yazmıştır. Diyarbakır’ın mecmualarında gazel ve özellikle cinaslı söz söyleme, mani gibi milli dil ile yazılan birçok değerli eserini Refik veya Refikî mahlasıyla yazmıştır. Onun üstün meziyyetleri Kâmî mahlasında görülecektir.” Sözleriyle tarif etmiştir. Ali Emîrî’nin konu ile ilgili orijinal ibâreleri aşağıda gösterilmiştir.

“Üstâd-ı ekremimiz Hâfız Muhammed Şa’bân Kâmî Efendi hazretleriniñ ‘unfuvân-ı civânîlerinde ittihâz buyurdıkları mahlastır. Yirmibeş yaşına ya’ni 1830 senesine kadar bu mahlas ile inşâd-ı âsâr ederek muahheran “Kâmî” mahlas-ı ‘âfisini intihâb buyurmuşlar idi.

Şehrimiz mecmû’alarında gazeliyyât ve bâ-husûs tecnîs, ma’nî, mâye gibi millî lisân ile yazılmış birçok âsâr-ı fâzîlaneleri “Refik” ve “Refikî” imzâsıyla zîver-i sûtûrdur. Terceme-i hâl-i üstâdâneleri Kâmî mahlasında görülecektir.” (TŞA: s. 454)

12. ZÂRÎ, Ali Emîrî, Zârî mahlaslı müellifi “Adı Ali’dir. Olgun, erdemli, yapısı ve üslûbu güzel olan münşî ve şair bir kişi idi.” Cümleleriyle tarif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’den yapılan alıntı aşağıda gösterilmiştir.

“Nâm-ı ‘âfleri ‘Alî’dir. Kâmil, fâzıl, münşî, şâ’ir bir zât idi.” (TŞA: s. 465-66)

13. ZEMZEM HÂNİM, Tezkire-i Şuara-yı Âmid’de adı zikredilen tek kadın müellif olan Zemzem Hanım’ı, Ali Emîrî “Has Zemzem adıyla namuslu kadınların bilginlerindedir. Zemzemü’l-hâssa hazretleri; âlim, bilgin, ibadetine düşkün, takvâ sahibi olan ermiş bir kadındı. Tevhid ve münacata dair beğeni kazanan şiirleri oldukça çoktur. Şiirleri, güzellikte Zemzem Suyu ve beyitlerinin her biri sağlamlıkta sağlam bir ev gibidir.” Vasıflarıyla tavsif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“Zemzemü’l-hâssa nâm ve ‘unvânıyla mevsûme-i ‘urefâ-yı muhadderât-ı nisvâniyyedendir. Zemzemü’l-hâssa hazretleri ‘âlime, ‘ârife, ‘âbide, zâhide, veliyye idi. Tevhîd ü münâcâta dâ’ir eş’âr-ı ‘Arabiyye-i Muhyiddîn-pesendâneleri kesîredir. Eş’ârı, letâfette âb-ı zemzem ve ebyâtınıñ her biri, metânette birer beyt-i muhkemdir.” (TŞA: s. 467)

1.4. KAHRAMANLIKLARI İTİBÂRİYLE TAVSİF EDİLEN MÜELLİFLER

Mezkûr eserde bazı müellifler kahramanlık, şecaat ve yiğitlikleriyle tavsîf edilmişlerdir. Örnekler aşağıda gösterilmiştir:

1. AHMED PAŞA, Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid’de geçen bilgilere göre şair 1527 yılında doğmuştur. Alî Emîrî Efendi *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de Ahmed Paşa’yı “Şehrimizde camiler ve bazı hayırlı eserleri ile nâm salan Çerkes İskender Paşa’nın büyük oğludur. Kürt eşkiyaların edeplendirilmesi ve isyânkarların cezalandırılması gibi hallerde babasının sağ koluydu. Kahramanlıkta namlı ve dalgınlık anında düşmanı basmakta hızlı idi.” Konu ile ilgili *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid* cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“Şehrimizde câmi’-i şerîf ve sa’ir ba’zı âsâr-ı hayriyye ile ibkâ-yı nâm eden âti’t-terceme Çerkes İskender Paşa’nın mahdûm-ı kebîridir.”

“Eşkiyâ-yı Ekrâd’ın te’dîbi ve gerden-keşânın tenkîli gibi ahvâlde pederiniñ yed-i yemîn-i satveti idi. Celâdetle ilgârda nâmdâr ve ‘ale’l-gafle eşkiyâyı basmakta çâbük-süvâr idi.” (TŞA: s. 35-36)

2. İSKENDER PAŞA, Ali Emîrî Tezkire’sinde İskender Paşa’yı “1515 tarihinden 1572 tarihine kadar altmış sene zarfında cesaret kılıcını elinden bırakmamış ve hangi tarafa yönelmişse hepsinde de galip gelen Osmanlı mücahitlerindedir. İskender Paşa, savaş meydanlarındaki kahramanlığının fazlalığı nisbetinde yüksek kültür ve zekâyâ da sahipti. Yanındaki asker sayısı ne kadar az düşman askeri ise ne kadar fazla olursa olsun kaleye kapanmaz ve bu kapıdaki uyarıları dinlemez, ecel ile karşı karşıya gelmeyi pek severdi. Savaş meydanı onun için bir gezinti ve ferahlama bahçesidir.” Cümleleriyle tarif etmiştir. Konu ile ilgili Tezkire’den yapılan alıntılar ise aşağıda gösterilmiştir. **“1515 târîhinden 1572 târîhine kadar altmış sene müddet seyf-i şecâ’ati elinden bırakmamış ve hangi cihete teveccüh etmiş ise cümlesinde mansûr ve muzaffer olmuş mücâhidîn-i ‘Osmâniyye’ dendir. Müşârun-ileyhiñ muhârebe meydanlarındaki kahramanlıkları ne kadar ‘âlî ise ‘irfân ve zekâsı dahi o nisbette müte’âlî idi. Yanındaki ‘asker ne kadar az olursa olsun, düşman ‘askeri ne kadar çok bulunursa bulunsun, kaleye kapanmaz ve bu bâbdaki ihtârâtı diñlemez ve ecele pençeleşmeği pek sever idi. Meydân-ı ceng kendisi için gûyâ bir gülşen-i teferrüc idi.”** (TŞA: s. 43-44)

3. ÜMNÎ, Ali Emîrî, eserinde mezkûr müellifi “Harp meydanında savaşçı ve kahramanlığıyla kendisini görenler, onu zamanın Rüstem’i ile kıyas ederlerdi. Tüfenk ve ok atmada seçkin idi. Oku hedefe isabet ettirmek, avda ceylanları tüfenk ile vurmak gibi harikalar gösterirdi.” Cümleleriyle tarif etmiştir. Konu ile ilgili malum Tezkire’den yapılan alıntılar aşağıda gösterilmiştir. **“Meydân-ı ceng ü harbde silahşörlük ve dilâverliğini görenler kendisini bir Rüstem-i zamân kıyâs eylerdi. Tüfeng-bâzlıkta ve kemân-keşlikte mümtâz idi. Tîri hedefe isâbet ettirmek ve sayd ü şikârda âhûları tüfeng ile urmak gibi hârikalar gösterirdi.”** (TŞA: s. 65)

1.4. FİZİKÎ VE RÛHÎ YÖNLERİYLE TAVSÎF EDİLEN MÜELLİFLER

Tezkire-i Şuara-yı Âmid’de çalışmamızın bir parçası da müelliflerin fizikî ve rûhî tavsîfleridir. Örnekler aşağıda gösterilmiştir:

1. İSMÂ’ÎL ÇELEBÎ, Ali Emîrî, ismâil Çelebi’yi “İyi huylu, alçak gönüllü, cömert bir kişi olmakla bilinirdi. Çevreden gelen adaklar ve zahirelerle ev ve tekkeleri gönül ehilleri gibi ziyaret eder ve kendi cömert elleriyle fakir ve muhtaç olanlara yardım eder ve onları evlerine gönderirdi. Rahmetlinin en fazla hoşlandığı şeylerden biri kimsenin aleyhinde konuşmamaktır. Kendisine kötülük edene iyilik etmek onun en bariz özelliğiydi.” Konu ile ilgili mezkûr Tezkire’den yapılan alıntı aşağıda gösterilmiştir. **“Halûk, mütevâzı, kerîm bir zât olmakla etrâf ü enhâdan gelen nüzûrât ve zuhûrât, hâne ve hânkâhlarını ashâb-ı kulûb gibi ziyâret eder ve yine derhâl dest-i kerîmleriyle fukarâ ve ashâb-ı ihtiyâcın kîse ve hânelerine ‘avdet eylerdi.” “Merhumuñ eñ ziyâde mütelezziz olduğu şeylerden biri kimseniñ ‘aleyhinde söz söylememek ve bilakis kendisine fenâlık eden bulunursa mutlaka ona bilmukâbele iyilik etmek kazıyye-i insâniyyet-kârâne ve civân-merdânesi idi.”** (TŞA: s. 47)

2. ÂGÂH, Âgâh, Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid’de “Asrının şairlerinin seçkini ve memlekettekilerin göz nuru olan bu zat, şehrimizde yetişen ediplere altmış sene hocalık yapmıştır.” Cümleleriyle tavsif edilmiştir. Konu ile ilgili Tezkire’den yapılan alıntı ise şöyledir. **“Şu’arâ-yı ‘asrınıñ güzîdesi ve ahâlî-i memleketiñ nûr-ı dîdesi olan bu zât şehrimizde yetişen üdebâyâ altmış sene mu’allimlik etmiştir.”** (TŞA: s. 48)

Ayrıca Ali Emîrî, Âgâh'ı "Orta boylu, geniş alınlı, seyrek sakallı, parlak gözlü, nur yüzlü, tatlı sohbetli, gayet güler yüzlü, gönülleri hoş etmeye çalışan..." Biri olarak tarif etmektedir. Konu ile ilgili Tezkire'den yapılan alıntı aşağıda gösterilmiştir. "**Orta boylu, vâsi' cebheli, seyrek lihyeli, parlak gözlü, nûrânî yüzlü, tatlı sohbetli, gâyet beşuş, tatyîb-i kulûba sâ'î...**" (TŞA: s. 50)

3. BEY'ATÎ, Ali Emîrî, Bey'atî'yi "Şehrimizin hoş tabiatlı, hal ve hareketleri düzgün derviş insanlarından." Şeklinde tarif etmektedir. Konu ile ilgili Tezkire'den yapılan alıntı aşağıda gösterilmiştir. "**Şehrimiz ahâlîsinden ve dervîşân-ı saffet-menişândan bir kalender-i hoş- etvâr idi.**" (TŞA: s. 155)

4. CÂMÎ, Tezkire'de Câmî "Sesi güzel ve mûsikînin sırlarına vakıf idi. Bir özelliği de düzenlenen ziyafetlerdeki başarısıydı. Büyüklerin bulunduğu meclislerde pervane gibi döner, her hizmeti mehâretli bir şekilde yapar, ziyafet sahibini utandırmazdı. Bu mehâretine cüssesinin hafifliği de sebepti. Uygun tavır ve güler yüzlü olması onun başka eksik taraflarını kapatırdı. Yorulmak bilmezdi. Gece meclislerinde eğlenceli oyunlar sergiler, güldürücü hikâyeler söyler, şekilden şekle girer, her türlü taklidi yapmada olağanüstü maharet gösterirdi. Ramazan ayında sabaha kadar minarelerde temcid okurdu" cümleleriyle vasıflandırılmıştır. Konu Ali Emîrî tarafından ise şu şekilde dile getirilmiştir. "**Sadâsı güzel ve mûsikîniñ gavâmızına âşinâ idi. Bir meziyyeti de ziyâfet tertîbindeki mahâreti idi. Meclis-i ekâbirde pervâne gibi döner, her hizmeti mâhirâne ifâ eder, ziyâfet sâhibiniñ yüzünü ağardırdı. Bu husûsa cüssesiniñ de yardımı vardı. Ufak tefek ve nahîfü'l-vücûd olmakla gâyet sür'atle yürürdü. Mütênâsibü'l-etvâr ve beşûşü'l-vech olduğundan za'f-ı hâli bile kendisine bir zerâfet getirirdi. Yorulmak bilmezdi. Encümen-i şebânda eğlenceli oyunlar çıkarır, güldürücü hikâyeler söyler, eşgâl-i gûn-â-gûna girer, her nev'î mukallidlikte fevka'l-âde mahâret gösterirdi. Ramazanları sabaha kadar minârelerden inmez temcîd okurdu.**" (TŞA: s. 164)

5. HÂSİM, Ali Emîrî, Hâsim'i "Şehrimizin ilim tahsil eden erdemli kişilerinden ve Hicrî 12. Asrın büyük âlimlerinden. 1665 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Yaşı bülûğ çağına vardığında ilkokula dair olan dersleri ilkokulda okuduktan sonra memleketin büyük âlimlerinden ders alma şerefine nail olur. Sağlam bir yeteneğe güzel bir zekaya sahip olan Hâsim, az zamanda büyük derslerde başarı sağlayarak ilmini tamamlamıştır." Manasına gelebilecek süslü ifâdelerle tarif etmiştir. Konu ile ilgili metnin orijinal cümleleri aşağıda gösterilmiştir. "**Şehrimiziñ rahle-ârâ-yı tedrîs olan fuzalâsından ve onikici 'asr-ı hicrî e'âzım-ı 'ulemâsındandır. 1665 hudûdunda şehir-i Âmid'de ârâyiş-tırâz-ı kâşâne-i hestî olmuştur. Sinn-i şerîfleri temyîz-i beyâz ü sevâd ve tefrîk-i noksân u ziyâd derecesine vâsıl oldukta resâ'il ve mesâ'il-i ibtidâiyyeyi mekâtib-i sıbyâniyyede okuduktan soñra 'ulemâ-yı kirâm-ı memleketiñ dürûs-ı füyûzât-ı me'nûsuna devâm ile şeref-yâb oldu. Metîn bir isti'dâda, seri' bir zekâyâ mâlik olan bu küçük tâlib az vakit içinde büyük derslerde ibrâz-ı yed-i tûlâ ederek tekmîl-i nesh-i 'ilmiyye eyledi.**" (TŞA: s. 198)

6. HADÎDÎ, Ali Emîrî'nin tabiriyle Hadîdî "Şehrimizin demirci esnafından iyi hasletlere sahip bir insandı. Ümmî olduğu halde şiir yazabilen şairlerdendir. Birçok üstadın sözleri ezberinde olduğu için onları kullanarak inanılmayacak kadar güzel sözler ortaya koyardı. Hadîdî bahar mevsiminde ve diğer bazı güzel günlerde dostlar ile mesirelere ve gül bahçelerine gitse de hakikatte onun en fazla sevdiği bahçe ateş saçan demirci dükkanıdır.

Babam diyordu ki, Hadîdî mahallemizde sakin, uzun boylu bir kişiydi. Gündüzleri dükkanında demirci kıyafetinde; geceleri temiz elbiseler giyer, sarığını sarar ve sarığını kaşlarının üstüne ittirdi. Gündüzleri ateşler içinde heybetli görünen o zat, geceleri yumuşak ve zarif olur. Boğazına düşkün olması hasebiyle günde bir tencere pilavı bitirebilirdi. Kış mevsiminde kulaklı tarhana çorbasını çok severdi." Anlamına gelebilecek özelliklere sahip olan bir zat idi. Konu ile ilgili Ali Emîrî'den yapılan alıntılar aşağıda gösterilmiştir.

“Şehrimiziñ demirci esnâfından bir merd-i nîgû-hisâldir. Ümmî olduğu hâlde kelâm-ı mevzûn inşâdına muvaffak olan müteşâ’irîndendir. Birçok üstâd sözleri ezberinde olduğundan onları meşk-i kemâl-i ittihâz ederek inanılmayacak derecede ba’zı sözler de söylerdi. Hadîdî bahâr mevsiminde ve sâ’ir ba’zı letâfetli günlerde yârân ile mesîrelere, gülistânlara gitse bile, hakîkatte onun lâlezârı küre-i âteş-feşân-ı dükkân ve jâle-i çemen-pîrâsı katarât-ı şerâre-i sûziş-nişân idi.

Peder-i erkemim buyururlar ki Hadîdî, mahallemizde sâkin, uzun boylu bir zât idi. Gündüzleri dükkânında demirci kıyâfetinde olduğu hâlde, geceleri temîz libâslar giyer, başına ağabânî sarık sarar, sarığını kaşlarının üstüne ittirirdi. Gündüzleri âteşler içinde mehîb görülen o şekl ü sîmâ, geceleri letâfete inkılâb eder, zarîfâne bir şekil alırdı. Biraz ekûlce olduğundan hiç olmazsa günde bir tencere pilavın altından girer üstünden çıkardı. Hele kış mevsiminde kulaklı tarhana çorbasıyla pek âşinâ idi.” (TŞA: s. 247)

7. **HİLMÎ**, Ali Emîrî, Hilmî adlı müellifi, “Sarf ve nahv ilmi ile tefsir ve hadis ilmini hakkıyla bilen, halledilmemiş ve gizli kalmış meselelerin keşfedici ve halledicisi olup bu tezkirenin yazılması esnasında Mardin Kasım Paşa Medrese’sinde sarf ve nahv ilmini öğretme ile uğraşan asıl üstadımız Mevlana Ahmet Muhtar Hilmî Efendi hazretleridir.” Cümleleriyle vasıflandırmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin kaleminden aşağıdaki cümleler çıkmıştır.

“Ulûm-ı ‘âliye ve âliyyeniñ vâkıf u ‘ârifi ve mu‘allakât-ı mesâ’il-i gâmızanıñ hallâl ü kâşifi olup işbu tezkiremiziñ esnâ-yı tahrîrinde Mardin’de Kâsım Pâdişâh Medresesi’nde neşr-i ‘ulûm-ı ‘âliyye ile meşgûl bulunan üstâd-ı vâlâ-nijâdımız Mevlânâ Ahmed Muhtâr Hilmî Efendi hazretleridir.” (TŞA: s. 275)

8. **HAMDÎ**, Müellif *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de “Eserleri beğenilmiş ediplerin ileri gelenlerinden belîğ ve sözü etkili bir şairidir. Memleketin asıl insanlarından olduğu için zamanında Ahmed Çelebî adıyla şöhret bulmuştur.

Varlık ve servet sahibi olduğundan tehlikeli rütbelere ve memuriyete yönelmeyip ticarete yöneldi. Yakışıklı ve itibarlı olmanın yanında âlimlerin dikkatini celbeden özelliklere de sahipti. Allah tarafından edebiyat sahasında birçok ihsâna nâil olmuştu.” Manasına gelebilecek cümlelerle tavsif edilmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ifadeleri aşağıda gösterilmiştir.

“Şehrimiziñ ser-âmed-i üdebâ-yı pesendîde-âsâr bir şâ’ir-i âteş-zebân-ı belâgat-nisârıdır. Hânedân-ı memlekette olduğundan zamânında Ahmed Çelebî ism ve ‘unvânıyla kesb-i iştihâr etmiş idi.”

“Ashâb-ı servet ü yesârdan olduğundan tarîk-i pür-mehâlik-i menâsıb ve me’mûriyyete meyl ü rağbet etmeyip şeh-râh-ı ticârete ‘azîmet eyledi. Kumâş-ı şî‘ârı gâyet hûb ve mu‘teber ve damgâ-yı tahsîn-i dânişverâna mazhar düştü. Dest-i kudret hazîne-i belâgatten müşârun-ileyhe pek çok elmaslar inciler ihsân eylemişti.” (TŞA: s. 277)

9. **HAMÎDÎ**, Ali Emîrî, Hamîdî mahlaslı müellifi, “Memleketin şöhret sahibi fazıllarının en bilgini, asrının güç sahibi âlimlerinin en faziletlisi, benzeri olmayan müftü, Allah yolunun şehidi Hazret-i Abdulhamîd Efendi’dir. Saygıdeğer hocamız Şaban Kâmî Efendi’nin hocası olduğundan dolayı benim de hocamın hocasıdır.

Fazilet ve kemalatta olduğu gibi üslûpta da eşsiz olduğu için birçok talebesi vardı.” Gibi vasıflarla tavsif etmiştir. Konu ile ilgili *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’de geçen ibareler aşağıda gösterilmiştir.

“Fuzalâ-yı zevî’l-ıştihâr-ı memleketiñ a’lem ü üstâdı, ‘ulemâ-yı sâhib-iktidârı ‘asrîñ efdal ü nakkâdı, müftî-i bî-hem-tâ, râzî-i kazâ, şehîd-i râh-ı Hudâ ‘Abdulhamîd Efendi hazretleridir. Üstâd-ı muhteremimiz Şa‘bân Kâmî Efendi hazretleriniñ üstâdı olmak hasebiyle muharrir-i hakîriñ dahi üstâdü’l-üstâdır.

Fazl ü kemâli gibi takrîr u tekellümde dahi ferîd olduğundan kesret-i talebeye mâlik idi.”
(TŞA: s. 288)

10. HÂLÎD, Ali Emîrî, Hâlid adlı şairi, “Hayatının ilk yıllarında ilim tahsiline başlayarak asrının bilginleri zümresine dahil olmuştur. Daha sonra ticaret yoluna girdi. Gayet çalışkan bir kişi idi. Şehrin neresinde boş bir arsa görürse mutlaka onu kullanmaya hazır bir duruma getirmeye çalışır, o arsa için bir su bulmaya çalışır, akan su bulmadığı takdirde bir kuyu kazar ve çıkan suyla sebze ve meyve yetiştirirdi. Bu gayreti sayesinde büyük bir servete sahip olup dünyada rahat etmiştir.

Fazilet ve kemalat sahiplerinden olması sebebiyle şiir nazmetme hususunda belli bir güce sahip olup döneminin şairleri arasında yerini almıştır.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tanıtmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ibâreleri aşağıda gösterilmiştir.

Evâ’il-i hâlinde tahsîl-i kemâlâta ikdâm ederek ‘urefâ-yı ‘asrî zümresine dâhil olmuştur. Bi’l-âhere tarîk-i kesb ü ticârete sülûk eyledi. Ehl-i himmet bir zât idi. Şehriñ etrâfında nerde hâlî ve sâhibsiz bir ‘arsa görürse mutlaka onun i‘mâr ve ihyâsına çalışır, oraya bir su bulur akıtır ve hiç olmazsa bir kuyu hafr eder, esmâr ve fevâkihe ve sebze yetiştirir idi. Sa’y ü ‘ameliniñ neficesi olarak cesîm bir servete nâ’il ve dünyâ râhatına vâsıl olmuştur.

Fazl u kemâl ashâbından olmak hasebiyle tanzîm-i eş‘âr husûsunda dahi sâhib-i iktidâr ve silsile-i şu‘arâ-yı mevcûde ile hem-bezm-i ülfet ü i‘tibâr idi. (TŞA: s. 293)

11. HALÎLÎ, Ali Emîrî, Halîlî adlı şairi, “Şehrimizin eski şairlerindedir. Yaşı ilim tahsiline müsait bir seviyeye geldikten sonra onda beliren ilim aşkıyla Diyarbakır’ın önemli hocalarından ders almaya başladı. Doğal şiir söyleme kabiliyyetine sahip olduğu için Seyyid Nesîmî’nin eserlerini okuyup o eserleri taklit ederek önemli bir şair olmuştur.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tavsif etmiştir. Konu ile ilgili *Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid*’den yapılan alıntılar aşağıda gösterilmiştir.

“Şehrimiziñ şu‘arâ-yı kadîmesindendir. Sinn-i necîbâneleri tahsîl-i kemâlâta müsâ’id bir hâle geldikte ‘unsûr-ı tabî‘atında meknûz olan cevher-i celî-şâ‘şa‘a-i isti‘dâdı ibrâza başlayarak şehrimiz fuzalâsından istihsâl-i ‘ulûm u ma‘ârife sa’y u ikdâm eyledi. Selîka-i fitriyyesi vâdî-i eş‘âra da pek müsâ’id düştüğünden ati’t-terceme Seyyid ‘Îmâdüddîn Nesîmî’niñ âsârını tetebbu‘ ve taklîd ederek bir şâ‘ir-i şîrin-zebân olmuştur.” (TŞA: s. 312)

12. RÂMÎŞ, Ali Emîrî, Râmiş mahlaslı şairi, “Şehrimizde doğmuştur. Şiirleri diğer şairlerin şiirleriyle karışmamak için bu zamana kadar duyulmayan ve kullanılmayan Râmiş mahlasını seçti. Ömrünün ilk yıllarının ilim öğrenmekle geçirdiği için hüner ve marifette oldukça ileridir. Bazı makamlara gelmeye kabiliyeti var iken memuriyet ve makam-mevkiye göz dikmemiş, küçük bir dükkan açarak ömrünün kalan kısmını ticaretle geçirmiştir. Memleketin genç ve güzelleri, şiir ve nazm alanında ondan eğitim alırlardı. Memurluk veya gezmek amaçlı şehir dışından gelen ve şehirde oturan birçok şair ve edip onun dükkânında toplanırdı. Bu toplantıda dünya ticaretinden ziyâde edebî sohbetler ve çeşitli latifeler yapılarak vakit geçirilirdi. Eski şairlere nazireleri, asrımızın şairleriyle karşılıklı şiir söyleşileri olmuştur. Tıpkı şiirleri gibi hattı da güzeldi.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tarif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“Şehrimizden zuhûr etmiştir. Eş‘ârı diğer ashâb-ı mahlas ile karışmamak için o târihe kadar mesmû‘ ve mütedâvil olmayan “Râmiş” mahlasını ihtiyâr eyledi. Evâ’il-i hâlinde nakd-ı ‘ömrünü iştirâ-yı kâlâ-yı kemâlâta harc eylediğinden her hünerde eli ve her ma‘rifette medhali var idi.

İşgâl-i menâsıb etmeğe kendisinde liyâkat var iken câh u mansıbda olan rahatsızlıkları der-pîş ederek tâlib-i me'mûriyyet ve râğıb-ı dâmen-bûsî-i erbâb-ı câh u 'izzet olmaktan ferâgatle müddetü'l-ömr hubb-ı câh mezlakasına düşmemiş ve bir dükkân güşâd ederek meşgûl-i ticâret olmuştur. Sâde-rûyân ve dil-âşûbân-ı memleket kendilerinden tahsîl-i selîka-i nazm u eş'âr ederlerdi. Me'mûriyyet veya seyâhat sûretiyle şehrimize gelen Sâbit ve Nâbî ve Küçük Hünkâr denilen Şinâsî gibi 'urefâ ve şehrimizde mütemekkin Âgâh-ı Semerkandî-i Âmidî, Hâsim-i Âmidî, Hâmî-i Âmidî, Vâlî-i Âmidî gibi üdebâ dükkânına cem' olur, ticâret-i maddiyyeden ziyâde dâd ü sited-i akmişe-i şî'r ü inşâ gibi ticâret-i ma'neviyye ile tezyîn-i eyyâm-ı hayât ve mülâtefe-i gûn-â-gûn ile imrâr-ı evkât edilirdi.

Şu'arâ-yı eslâfa nezâ'iri ve üdebâ-yı mu'âsırîn ile müşâ'aresi kesîrdir. Hatt-ı dest-i 'âfîleriyle haylice eş'ârı menzûrumuz olmuştur. Eş'ârı gibi hattı da güzeldir." (TŞA: s. 422)

13. RÜŞENÎ, Ali Emîrî Rüşenî mahlaslı müellifi, "Asîl, temiz soylu, iyi huylu, zarafetli, sır saklayan bir kişi olup yirmi beş yıldan fazla İstanbul, Tuna ve Bağdat gibi büyük vilayetlerde bulunduğu için şehrin ileri gelen birçok kişisiyle sohbet edip karşılıklı şiirler söyleme imkanını bulmuştur. Bu durum onun nezaket, zarafet ve asîlligine ayrı bir renk katarak onu devrin görgülü insanlarından etmiştir. Güzel hattı da onu arkadaşlarının arasında seçkin kılmıştır. Ana dili Türkçe olmakla beraber Arapça, Farsça ve Kürtçe'yi de bilmektedir." Cümleleriyle tavsif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî'nin ibareleri aşağıda gösterilmiştir.

"Asîl, necîb, halûk, zarîf, ketûm bir zât olup rub'-ı 'asrdan mütecâviz Dersa'âdet'de ve Tuna ve Bağdâd gibi büyük vilâyetlerde bulunarak birçok eşrâf u e'âzım ile musâhabet ve mu'âşeret eylediğinden nezâket ve zarâfet ve asâletine bir revnak-ı diğere 'ilâve eden kâr-âzmûdegân-ı rûzgârdan hüsn-i hatt ile ser-firâz ve selîka-i kitâbetle de emsâl ü akrânından mümtâzdır. Lisân-ı mâder-zâdı olan Türkçe'den başka 'Arabî, Fârisî, Kürdî lisânlarıyla tekellüm ederler." (TŞA: s. 464)

1.6. SERGÜZEŞT-İ HAYATLARI İTİBÂRİYLE TAVSİF EDİLEN MÜELLİFLER

Çalışmamıza konu olan eserde Ali Emîrî, bazı müellifleri hayat hikayeleri üzerinden tavsif etmiştir. Örnekler aşağıda gösterilmiştir:

1. HUMÂRÎ, Ali Emîrî Humârî'yi "Şehrimizin eski şâirlerinin ileri gelenlerindedir. Takriben 1524 yılında doğmuştur. Ruhlar aleminden ayrılan Humârî, doğan diğere masum çocuklar gibi, bu sıkıntılı dünyaya alışmak için aylarca annesi tarafından beşikte sallanmış ve çıkardığı feryad ve figandan bir müddet sonra dünyanın sıkıntılına alışmaktan başka çaresi olmayan Humârî, yaşı ilim çağı düzeyine geldikten sonra memleketin önemli hocalarından ders almaya başladı. Özellikle edebiyat ilmini daha önce Tezkire'de bahsi geçen meharefli Halîfe adlı şairden tahsil ettiği için kendi döneminin Sehbân ve Selmân'ı özelliklerini barındıran bir şair olarak şöhret kazandı." Anlamına gelebilecek cümlelerle tavsif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî'nin ibareleri aşağıda gösterilmiştir.

"Şehrimiziñ şu'arâ-yı kadîmesi pîşvâlarındandır. Vilâdeti takrîben dokuz yüz otuz (930/1524) hudûdundadır. 'Âlem-i râhatü'l-ervâhdan ayrılan Cenâb-ı Humârî, nihâl-i gülsitân-ı ebediyyetten kopan sâ'ir gül-çehre ma'sûmlar gibi, ıztrâbât-ı lerziş-nümâ-yı fenâyâ alışmak için vâlidesi tarafından çok aylar gehvârelerde sarstırılmış ve kendisi de birçok feryâd ü enînler koparmış ise de, ne çâre ki sâ'ik-i hakîkîniñ emrine inkiyâd ile sabr-ı belâ-ârâmdan başka çâre olmadığından sinn-i ma'sûmâneleri tahsîl-i kemâlâta müsâ'id bir hâle geldikte memleketimiziñ ba'zı 'ulemâ ve fuzalâsından tahsîl-i 'ulûm-ı ma'ârif-i bî-hesâb eyledi. Bilhassa edebiyâtı sâlifü't-terceme Halîfe-i hünerverden tahsîl

ederek eş‘âr ve edebiyâta ‘asrîniñ Sehbân’ı, şehriñiñ Selmân’ı tavsîfine lâıyk bir şâ‘ir-i bâri‘ zuhûr etti.” (TŞA: s. 329)

2. HÜSEYİN, Ali Emîrî, Hüseyin adlı şairi, “Diyarbakır’a on sekiz saat uzaklıkta bulunan Mardin’de doğmuştur. İlk yıllarda Mardin’den Diyarbakır’a gelerek ilim tahsil edip oraya yerleşmiştir. Bereketi bol olan seyyitlerden ve faziletli şeyhlerden bir zat idi. Şiirleri mahlassız olup tasavvufî, nükteli ve ustaca yazılmıştır.” Sıfatlarıyla tavsif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ibareleri aşağıda gösterilmiştir.

“Diyârbekir (Âmid) şehrine on sekiz sâ‘at mesâfede vâkı‘ Mardin’den zuhûr etmiştir. Evâ‘il-i hâlinde maskat-ı re’sinden Diyârbekir’e gelerek orada tahsîl-i kemâlât ile tefennün ve tavattun eyledi. Sâdât-ı kesîrû‘ı-berekâttan ve fuzâlâ-yı meşâyihden bir zât idi.” “Eş‘ârı mahlastan ‘ârî lâkin mutasavvîfâne, mazmûndârâne, üstâdânedir.” (TŞA: s. 256-57)

3. TÂ‘İB, Müellif mezkûr Tezkire’de “Yaradılışça güzel sözlere meyyal, sohbetinden doyum olmazdı. Musikî dalında maharet sahibi olduğundan memleketin zarif insanları tarafından el üstünde tutulur ve her istenildiği vakit bulunmazdı.” Cümleleriyle tavsif edilmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin cümleleri aşağıda zikredilmiştir. **“Tabî‘atı letâ‘ife mâ‘il sohbetinden doyulmak gayr-ı kâbil idi. Fenn-i mûsikîde mahâreti olduğundan zürefâ-yı memleket kendini el üstünde gezdirir, her istenildiği vakit ele geçmezdi.”** (TŞA: s. 156)

4. HAYÂLÎ Ali Emîrî, Hayalî’yi “Memleketimizin gençleri içinde seçkin ve saygıdeğer bir makam elde eden Ahmed Hayâlî Efendi, asîllerin en ileri geleni ve âlimlerin en şerefli si hocamız Şaban Kâmî Efendi’nin torunudur. Hayâlî Efendi, 1850 yılında doğmuştur. İlk yaşlarından itibaren babasının mesleği ve yolu olan Gülşenîye tarikatını kendine rehber etmiştir. İlk öğrenimi çok ciddi idi. On bir yaşındayken on iki ilmini tamamlamış, icazet alması ve sünnet olması aynı anda gerçekleşmiştir. Hayâlî, Efendi’nin böyle küçük yaşta icazet alması herkesçe dikkate şayan olmuştur.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tarif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin beyânı aşağıda gösterilmiştir.

“Memleketimiziñ gençleri içinde bir mevki‘-i mümtâz u muhterem ihrâz eden Ahmed Hayâlî Efendi, efâzıl-ı hânedân ve eşrâf-ı ‘ulemâ-yı be-nâmdan üstâd ekremimiz âti‘t-terceme Şeyh Şa‘bân Kâmî Efendi hazretleriniñ mahdûm-ı ‘âfîleridir.

Hayâlî Efendi, 1850 senesinde dünyâya gelmiştir. Evâ‘il-i sinninden i‘tibâren peder-i ‘âfîleri mesleğine ittibâ‘ ve tâc-ı dervîşâna iktisâ eyledi. Tahsîl-i ibtidâ‘î si pek ciddî idi. On bir yaşında olduğu hâlde on iki aklâm-ı mütenevvi‘adan icâzet-i cem‘iyyeti ile hitân-ı sünnet-i seniyyesi birlikte icrâ olundu. Hayâlî Efendi’niñ böyle küçük bir sinde ahz-ı icâzet etmesi bir himmet-i ma‘sûmâne ile vâkı‘ olmuştur.” (TŞA: s. 347)

5. DÜRÇÎ, Ali Emîrî, Dürçî’yi “İsmi Zülfikar’dır. 1815 yılında doğmuştur. İlk yıllarında Diyarbakır’ın âlim ve salihlerinden merhûm Akıllı Hoca’dan biraz ders aldı. 1838 yılında askerlik mesleğine girerek Şam ve Halep taraflarında on iki sene görev yaptı. Daha sonra geri dönüp 1850 yılında askerlik mesleğine vedâ eyledi.” Manasındaki cümlelerle anlatmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî’den yapılan alıntılar aşağıda gösterilmiştir.

“İsimleri Zülfikâr’dır. 1815 senesinde şimşîr-i vücûdu niyâm-ı ‘ademden zuhûr etmiştir. Evâ‘il-i hâlinde Diyârbekir ‘ulemâ ve sülehâsından merhûm ‘Akıllı Hoca’dan bir mikdâr ta‘allüm eyledi. 1838’de silk-i celîl-i ‘askerîye duhûl ederek Şâm-ı cennet-meşâm ve Halebü‘ş-sehbâ taraflarında on iki sene kadar iyâb ve kufûl edip 1850 senesinde silk-i ‘askerîye vedâ‘ eyledi.” (TŞA: s. 361)

6. ZEKÂ‘Î, Ali Emîrî, Zekâî’yi “Adı Ahmet’tir. İbrâhîm Ağa adında salih bir kişinin oğludur. Doğumu 1854 senesidir. Bazı ilkokullardaki eğitiminden sonra 1870 yılında saygıdeğer

üstâdımız Muhammed Şabân Kâmî Efendi hazretlerinden ilk ilmini tahsil ettikten sonra güzel hat ilmiyle ilgili bazı eğitimler de almıştır. Bazı Arapça ilimleri öğrenmede arkadaşımız oldu. 1876 yılında on iki ilmini tamamlayarak mezûn oldu. Zevk güzelliğine sahip olan Zekâî, şiiir yazmaya meyyal olan bir insandır.” Anlamına gelebilecek cümlelerle tavsif edilmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin orijinal cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“İsmi Ahmed’dir. İbrâhîm Ağa isminde bir merd-i sâlihiñ oğludur. Tevellüdü 1854 senesinde. Ba’zı mekâtib-i ibtidâiyede kırâ’ate devâm eyledikten soñra 1870 senesinde üstâd-ı muhteremimiz Muhammed Şa’bân Kâmî Efendi hazretlerinden tahsîl-i makeddemât-ı ‘ulûm ve tekmîl-i hutût-ı letâ’if-i rüsûma devâm ederek *İzhâr, Kâfiye, Câmî* gibi ba’zı kütüb-i ‘Arabiyye’de şerîkimiz idi. 1876’da on iki aklâm-ı mütenevvi’adan vaz’-ı ketebe me’zûn oldu. Hüsn-i tabî’ate mâlik ve inşâd-ı eş’âra sâlik olan civân-merdân-ı vatândandır.” (TŞA: s. 365)

7. RÂSİM, Ali Emîrî, Râsim’i “Adı Muhammed Kasım’dır. Zamanının zekâ cihetinde birincilerinden olup Divan tertip eden şairlerdendir.” Cümleleriyle özetlemiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“İsm-i ‘ârifâneleri Muhammed Kâsım’dır. Müşârun-ileyh ezkiyâ-yı zamânınıñ birincilerinden olduğu gibi tertîb-i dîvân eden şu‘arâ-yı belâgat-ârâdandır.” (TŞA: s. 381)

8. RÂĞIB, Ali Emîrî, Râgıp mahlaslı müellifi, “Saygıdeğer adı Muhammed’dir. Meşhur eski başkan, rahmetli Muhammed Râgıp Paşa’nın sadrazamlığı döneminde 1762 yılında doğduğu için Muhammed Râgıp diye adlandırılmıştır. Dünyâda rütbe sebebi ahirette şeref ve izzet vesilesi olan akıl ve rivavete dayalı ilimleri memleketin en ileri gelenlerinden alıp müderrisîn (ders verenler) sınıfına dahil oldu.” Manasına gelebilecek cümlelerle anlatmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ifâdeleri aşağıda gösterilmiştir.

“İsm-i muhteremleri Muhammed’dir. Sadr-ı esbak-ı meşhûr Muhammed Râgıp Paşa merhûmuñ zamân-ı sadâretinde 1762 hudûdunda tevellüd eylediklerinden Muhammed Râgıp tesmiye kılınmıştır.

Dünyâda sebep-i rif’at ve ‘ukbada mucîb-i şeref ü ‘izzet olan ‘ulûm-ı ‘akliyye ve nakliyyeyi fuhûl-i kirâm-ı memleketteñ ahz u tahsîl eyledi. Silsile-i müderrisîne duhûl etti.” (TŞA: s. 400)

9. RIZÂ, Ali Emîrî, Rızâ mahlaslı müellifi, “Adı Muhammed’dir. Ediplerden ve memleketin tabiplerinin meşhurlarındandır. Vefatının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen bu tecrübeli doktorun şöhreti ve nâmı halk arasında henüz unutulmamıştır.” Cümleleriyle vasıflandırmıştır. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin cümleleri aşağıda gösterilmiştir.

“İsm-i ‘âfleri Muhammed’dir. Üdebâdan ve meşâhîr-i etibbâ-yı memlekettendir. Vefâtından bir ‘asırdan ziyâde bir zamân mürûr etmiş olduğu hâlde bu tabîb-i hâzıkıñ şöhret-i hâzika ve menâkıb-ı hârikası şehrimiz ahâlîsi miyânında hâlâ ferâmûş olunmamıştır.” (TŞA: s. 431)

10. REMZÎ, Ali Emîrî, Remzî mahlaslı şairi “En güzel lakabı (adı) Muhammed’dir. 1757 yılında Diyarbakır’da doğmuştur. Gençlik yıllarını ilim ve irfan tahsil ettiği için sözü güzel, kemal ve fazilet sahibi bir şâir ortaya çıkmıştır” sözleriyle değerlendirmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî’nin ibâreleri aşağıda gösterilmiştir.

“Nâm-ı bihterînleri Muhammed’dir. 1757 hudûdunda şehrimizde dünyâyâ gelmiştir. Eyyâm-ı civânîsini tahsîl-i fazl ü kemâle hasr ve hengâm-ı şebâbetini tekmîl-i ‘ilm ü ma’rifete hasr eylediğinden sâhib-i fazl ü kemâl bir şâ’ir-i hoş-makâl zuhûr etmiştir.” (TŞA: s. 454)

1.7. İNTİSAPLARI İTİBÂRİYLE TAVSİF EDİLEN MÜELLİFLER

Mezkûr eserde bazı müellifler, İntisap ettikleri tarikatla tavsîf edilmişlerdir. Örnekler aşağıda gösterilmiştir:

1. **EMİN**, Ali Emîrî, Emin adlı müellifi “Nakşibendi'nin büyük şeyhlerinden Şeyh Emîn-i Tokâdî unvanıyla dünyaca meşhûr olan çok saygıdeğer” cümleleriyle tarif etmiştir. Konu ile ilgili Ali Emîrî'nin ifadeleri aşağıda gösterilmiştir. “**Meşâyih-ı 'izâm-ı Nakş-bendî'den “Şeyh Emîn Tokâdî” ‘unvânıyla meşhûr-ı cihân olan zât-ı ‘âlî-kadrdır.’**” (TŞA: s. 132)

SONUÇ

Tezkire-i Şuara-yı Âmid'de Ali Emîrî tarafından değerlendirmeye alınan müellif sayısı 79'dur. Çalışmamıza konu olan müellif sayısı 50 küsürdür. Bu şair/yazarların bir kısmının adı veya mahlasları benzerdir. Tezkirede adları zikredilen ve çalışmamızın sınırlarına dâhil edilen müellifler hakkında yapılan tespitler aşağıda zikredilmiştir.

*Tezkire'de adları zikredilen müelliflerden bazıları soy şeceresiyle tavsif edilmiştir. Buna “Râşid”i örnek gösterebiliriz. Ali Emîrî, Râşid hakkında “**Âbâ ve ecdâdı eşrâf-ı kirâm ve sâdât-ı be-nâmdır.**” Cümleleriyle Râşid'in seyyid olduğunu dile getirmiş ve bu durumu tavsifvârî cümlelerle dile getirmiştir.

*Bazı müellifleri kişilikleriyle tavsif etmiştir. Bu konuda birçok örnek vardır. Örnek olarak, Rûşenî ve Zemzem Hanım verilmiştir. Ali Emîrî, Rûşenî'yi “**Asîl, necîb, halûk, zarîf, ketûm bir zât...**” vasıflarıyla; tezkirenin tek kadın şairi olan Zemzem Hanım'ı da “**âlime, ârife, âbide, zâhide, veliye idi.**” Sözcükleriyle adı geçen müellifleri kişilikleri ve yaşantılarıyla tavsif etmiştir.

* Tezkirede bazı müellifleri bildiği dillerle tavsif etmiştir. Örnek olarak Rûşenî gösterilebilir. Ali Emîrî, Rûşenî'yi “**Lisân-ı mâder-zâdı olan Türkçe'den başka ‘Arabî, Fârisî, Kürdî lisânlarıyla tekellüm ederler.**” Cümlesiyle Rûşenî'yi ana dili olan Türkçe dışında Arapça, Farsça ve Kürtçe'yi de bildiğini dile getirip onu bildiği dillerle tavsîf etmiştir.

* Ali Emîrî bazı müellifleri, meslekleriyle tavsif etmiştir. Örnek olarak tecrübeli bir doktor olan Rızâ mahlaslı müellifi meslek olarak “**Bu tabîb-i hâzıkûn şöhret-i hâzıkası**” cümlesiyle tavsif etmiştir.

*Ali Emîrî, bazı müellifleri fiziksel olarak tarif ve tavsîf etmiştir. Örnek olarak Âgâh'ı orta boylu, geniş alınlı, seyrek sakallı, parlak gözlü, nur yüzlü, tatlı sohbetli, gayet güler yüzlü anlamlarını ifade eden “**Orta boylu, vâsî' cebheli, seyrek lihyeli, parlak gözlü, nûrânî yüzlü, tatlı sohbetli, gâyet beşuş**” cümlelerle tavsîf etmiştir.

* Tezkire'de Ali Emîrî, bazı müellifleri özel ilgi alanlarıyla tavsif etmiştir. Örneğin Ümnî'yi harp meydanında savaşçı ve kahramanlığıyla görenler, onu zamanın Rüstem'i ile kıyas ederlerdi. Tüfenk ve ok atmada seçkin idi. Oku hedefe isabet ettirmek, avda ceylanları tüfenk ile vurmak gibi harikalar gösterirdi.” Anlamına gelebilecek “**Meydân-ı ceng ü harbde silahşörlük ve dilâverliğini görenler kendisini bir Rüstem-i zamân kıyâs eylerdi. Tüfeng-**

bâzlıkta ve kemân-keşlikte mümtâz idi. Tîri hedefe isâbet ettirmek ve sayd ü şikârda âhûları tûfeng ile urmak gibi hârikalar gösterirdi.” cümlelerle tavsîf etmiştir.

Netice itibariyle kişileri çeşitli yönleriyle tarif eden Ali Emîrî, üslûp olarak zengin kelime hazinesini kullanarak sözlerinin sanatlı olmasını sağlamıştır. Bu durum eserin muhtevasına ayrı bir renk katmıştır.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Namık. (2017), *Riyâzü'ş-Şu'arâ (Tezkiretü'ş-Şu'arâ)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf> adresinden alındı.

Ali Emîrî. (1328), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid, Birinci Cild*, Dersaadet: Matba'a-yı Âmidî.

Devellioğlu, Ferit. (2002), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

Erdem, Sadık. (1994), *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı: İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük*, AKM Başkanlığı Yayınları, Ankara.

İpekten, Halûk; Kut, Günay; İsen, Mustafa; Ayan, Hüseyin; Karabey, Turgut. (2017). *Hest Bihîst: Sehî Beg*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 29 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?0> adresinden alındı.

Kadıoğlu, İdris. (2014), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid*, Sonçağ Yayınları, Ankara.

Kadıoğlu, İdris. (2018), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid: Ali Emîrî Efendi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 25 Ağustos 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/58689,ali-emiri-efendi--tezkire-i-suara-yi-amidpdf.pdf?0> adresinden alındı.

Kılıç, Filiz. (1998), *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Kılıç, Filiz. (2017), *Şefkat Tezkiresi (Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bağdâdî)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55753,sefkat-tezkiresi-pdf.pdf?0> adresinden alındı.

Kılıç, Filiz. (2018), *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ: Es-Seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0> adresinden alındı.

Koncu, Hanife, Çakır, Müjgan. (2017), *Kâfile-i Şu'arâ: Mehmed Tevfik*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56163,mehmed-tevfik-kafile-i-su39arapdf.pdf?0> adresinden alındı.

Oktay, Adnan. (2018), *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid'de Edebî Tenkidin Sözü: Hicrî XIII. Asır Şairleri*, *Turkish Studies, Volume 13/20 Summer*, ww.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13796>, p. 575-590, ISSN: 1308-2140, Ankara-Turkey.

Solmaz, Süleyman. (2005), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâ'sı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.

Solmaz, Süleyman. (2018), *Gülşen-i Şu'arâ: Bağdatlı Ahdî*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0> adresinden alındı.

Sungurhan, Aysun. (2017a), *Tezkiretü'ş-Şu'arâ: Kınalı-zâde Hasan Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019

tarikhinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?0> adresinden alındı.

Sungurhan, Aysun. (2017b), *Beyânî Tezkiresi: Tezkiretü'ş-şu'arâ*, Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù Yayınları, Ankara. 27 Haziran 2019 tarihinde <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?0> adresinden alındı.